

Việt Nam—Chuẩn Bị Sẵn Sàng cho Bước Chuyển Đổi Tiếp Theo
Bài nói chuyện của Bà Christine Lagarde
Tổng Giám Đốc Điều Hành Quỹ Tiền Tệ Quốc Tế
tại Trường Đại Học Kinh Tế Quốc Dân, Hà Nội, ngày 17 tháng 3 2016

Xin chào các bạn.

Tôi xin gửi lời cảm ơn Giáo sư Tiến sĩ Trần Thọ Đạt và Trường Đại Học Kinh Tế Quốc Dân (ĐHKQTĐ) đã mời tôi tham gia buổi nói chuyện ngày hôm nay và cũng cảm ơn các *bạn* sinh viên về sự đón tiếp nồng nhiệt này.

Tôi rất vinh dự có mặt tại trường đại học uy tín này. Đây là trường đại học có nhiều đóng góp to lớn cho sự phát triển của Việt Nam trong sáu thập kỷ vừa qua. Ngày nay, chúng ta có thể gặp các cựu sinh viên của ĐHKQTĐ đang giữ các vị trí lãnh đạo cả trong chính phủ lẫn các doanh nghiệp.

Những cá nhân ưu tú đó đã giúp đất nước có được những biến đổi quan trọng: Chỉ trong khoảng thời gian của một thế hệ, Việt Nam đã từ vị trí của một trong những quốc gia nghèo nhất thế giới lên vị trí của quốc gia có thu nhập trung bình thấp, từ phụ thuộc chủ yếu vào hàng hóa chế biến thô sơ trở thành một nước chế tạo được các sản phẩm tinh xảo, từ trì trệ kinh tế sang năng động không ngừng.

Thành tựu này là nhờ các chính sách mạnh dạn của chính phủ và các quyết định kinh doanh sáng suốt của các doanh nghiệp. Và trên hết, thành tựu này phản ánh nguồn năng lượng phi thường, sự khéo léo cũng như tinh thần ham học hỏi của người Việt Nam.

Đúng như học giả và nhà thơ vĩ đại thế kỷ 15 Nguyễn Trãi đã từng nói: “*Nên thầy nên thợ vì có học.*”

Sau thời kỳ 30 năm phát triển đáng kinh ngạc, Việt Nam hiện đang đứng trước một thời khắc chuyển đổi then chốt khác.

Tôi muốn thảo luận vấn đề này với các bạn trên ba quan điểm sau:

- Thứ nhất, những thách thức toàn cầu và cơ hội trong khu vực đối với Việt Nam là gì?
- Thứ hai, những yếu tố chính nào sẽ giúp Việt Nam trong công cuộc cải tổ *tiếp theo*?
- Và thứ ba, thế hệ của *các bạn* và *cá nhân các bạn*, có thể đóng góp như thế nào?

1. Những thách thức toàn cầu và cơ hội trong khu vực

Ta hãy cùng bắt đầu từ bức tranh tổng quát. Trong ba thập kỷ vừa qua, Việt Nam đã trở thành một trong những nền kinh tế mở nhất thế giới. Việt Nam là quốc gia tận dụng rất nhiều đầu tư nước ngoài trực tiếp và thương mại quốc tế, giúp tạo tăng trưởng và giảm đói nghèo.

Dĩ nhiên độ mở hơn cũng có nghĩa là sẽ dễ bị tác động bởi các cú sốc bên ngoài hơn. Trên thực tế, có một số chuyển đổi kinh tế quan trọng mà các nhà làm chính sách hiện đang lưu ý.

Các chuyển đổi này là việc Trung quốc chuyển sang áp dụng mô hình tăng trưởng mới; giá hàng hóa sơ chế có khả năng tiếp tục giảm hơn và trong thời gian dài hơn; và việc thắt chặt các điều kiện tài chính ở nhiều quốc gia do lãi suất của Mỹ tăng và đồng đô la mạnh hơn.

Cũng dễ hiểu khi điều này khiến các nhà hoạch định chính sách lo ngại vì các thay đổi này góp phần làm tăng sự bất ổn của thị trường tài chính và giảm mạnh hoạt động thương mại. Các thay đổi đó cũng kìm hãm tăng trưởng toàn cầu.

Đầu năm nay, IMF đã giảm mức dự báo tăng trưởng toàn cầu cho năm 2016 xuống còn 3,4 phần trăm và kết quả đánh giá gần đây nhất của chúng tôi một lần nữa lại cho thấy một kịch bản cơ sở đang suy yếu và có nguy cơ xấu đi nữa.

Châu Á cũng đang ở hoàn cảnh tương tự. Chúng tôi dự báo tăng trưởng kinh tế sẽ giảm sút tiếp trong năm nay. Tất nhiên, ngay cả với đà giảm, Châu Á vẫn là khu vực năng động nhất thế giới, chiếm 40 phần trăm kinh tế toàn cầu. Trong bốn năm tới, khu vực này dự kiến sẽ cung cấp gần hai phần ba tăng trưởng toàn cầu.

Điều này có ý nghĩa gì đối với các nền kinh tế Châu Á? Họ có thể buông lỏng và hưởng thụ thành quả đó hay không? Tôi e rằng là không.

Thay đổi mô hình tăng trưởng của Trung quốc

Chúng ta hãy xem xét ảnh hưởng sâu sắc từ việc Trung quốc chuyển từ mô hình tăng trưởng dựa trên đầu tư sang mô hình dựa nhiều hơn vào tiêu dùng trong nước. Sự thay đổi này là cần thiết vì nó sẽ dẫn đến sự tăng trưởng bền vững hơn và có lợi cho cả Trung quốc và thế giới.

Tuy nhiên, về ngắn hạn sự thay đổi này sẽ làm giảm tốc độ tăng trưởng. Và tình hình tăng trưởng chậm lại này tạo ra các hiệu ứng thứ phát đối với các quốc gia khác thông qua việc thay đổi mô hình thương mại, giảm nhu cầu hàng hóa sơ chế và hàng hóa trung gian, cũng như tăng sự bất ổn về tiền tệ, cổ phiếu và về trái phiếu.

Một số nền kinh tế Châu Á sẽ bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Chúng ta hãy nghĩ đến các nhà xuất khẩu máy móc, các hãng sản xuất thép và các nhà xuất khẩu dầu và hàng hóa sơ chế khác.

Trên thực tế, trong khi bạn và gia đình các bạn được hưởng lợi nhờ mức giá dầu rẻ hơn, thì chính phủ Việt Nam đang đối mặt với tình trạng thâm hụt ngân sách và nợ công đang tăng một phần là do thu từ dầu giảm.

Việt Nam có thể tận dụng cơ hội này

Tin mừng là cũng có nhiều cơ hội to lớn.

Ví dụ, việc Trung quốc tiếp tục rút lui khỏi mô hình sản xuất sử dụng nhiều lao động và ít tinh vi có thể tạo ra nhiều cơ hội lớn cho các quốc gia láng giềng trong khu vực sông Mê công trong đó có Campuchia, Lào, Myanmar và Việt Nam.

IMF đã phân tích các hiệu ứng khu vực này và sắp tới chúng tôi sẽ công bố một báo cáo mới, trong đó cho biết những quốc gia ở khu vực sông Mê công có thể làm gì để tận dụng tối đa sự thay đổi này của Trung quốc.

Đối với Việt Nam, chúng tôi thấy có hai lợi ích lớn: ngoài việc giành được thị phần ở phía thấp của chuỗi giá trị, Việt Nam có một cơ hội đặc biệt đó là bán nhiều hơn *thành phẩm* cho người tiêu dùng Trung quốc, chẳng hạn như điện thoại di động và máy tính. Ví dụ, năm ngoái, quy mô xuất khẩu của Việt Nam sang Trung quốc tăng gấp gần hai lần, nhanh như tổng xuất khẩu của Việt Nam.

Ngoài ra, vì Trung quốc chỉ chiếm một phần mười *tổng* xuất khẩu của Việt Nam, nên phần thưởng lớn nhất là thị trường toàn cầu. Chính vì vậy ***Hiệp Định Xuyên Thái Bình Dương*** (TPP) vừa mới ký gần đây có ảnh hưởng mang tính thay đổi.

Theo một số ước tính, hiệp định thương mại này có thể giúp GDP của Việt Nam tăng thêm tổng cộng 8 phần trăm và xuất khẩu sẽ tăng thêm 30 phần trăm trong 15 năm tới.

Làm thế nào để đạt được điều này? Bằng cách thúc đẩy xuất khẩu của Việt Nam sang các thị trường chính, chẳng hạn như Mỹ và Nhật Bản và thông qua việc khuyến khích hơn nữa các luồng đầu tư nước ngoài trực tiếp.

Nói rộng hơn, TPP có thể là lực đẩy quan trọng cho các hoạt động cải tổ kinh tế rất cần thiết, đặc biệt tại các doanh nghiệp nhà nước. Việc thúc đẩy các cải tổ này sẽ không chỉ giúp Việt Nam đạt được các điều kiện TPP của mình mà còn rất quan trọng đối với sự thịnh vượng của quốc gia trong tương lai.

2. Bước chuyển đổi tiếp theo của Việt Nam

Tôi muốn chuyển sang đề tài thứ hai: “công thức” chính sách cho bước chuyển đổi tiếp theo của Việt Nam.

Theo tôi, từ “công thức” là rất phù hợp cho quốc gia có nền ẩm thực hấp dẫn nhất thế giới. Món ăn ưa thích của tôi là hương vị thơm ngon của món ***Phở***, món ăn nổi tiếng đến mức dường như nắm bắt được *niềm vui cuộc sống* của Việt Nam chỉ trong một tô phở.

Tại sao điều này lại có liên quan đến vấn đề chúng ta đang đề cập? Vì quản lý một nền kinh tế cũng giống như chế biến một tô *Phở* hoàn hảo, cả hai đều cần gia giảm cẩn thận các thành phần.

Trên thực tế, Việt Nam hiện đã đạt tới điểm cần đến các thành phần mạnh và mới để bảo vệ sự ổn định kinh tế vĩ mô và thúc đẩy tăng trưởng trong mai sau cũng như nâng cao mức sống.

Đúng vậy, tăng trưởng hiện tại dự kiến sẽ tiếp tục vững chắc trong năm nay, ở mức khoảng 6,3 phần trăm. Tuy nhiên, tăng trưởng kể từ năm 2008 đã chậm hơn so với hai thập kỷ trước đó. Điều này có nghĩa là Việt Nam đã không có khả năng theo kịp mức tăng trưởng về thu nhập tính theo đầu người mà các quốc gia thành công nhất vùng Đông Á ở cùng trình độ phát triển đã đạt được.

Nếu không thúc đẩy cải cách mạnh mẽ, Việt nam sẽ rất khó có thể theo kịp.

Tại sao? Vì Việt Nam đang trong quá trình trở thành một trong những quốc gia già hóa dân số nhanh nhất trên thế giới, với tỷ lệ dân số ở độ tuổi lao động hiện đã bắt đầu giảm so với tổng dân số. Thay đổi nhân khẩu này có thể gây thêm trở ngại cho tăng trưởng.

Công thức chính sách hiệu quả

Dựa trên các phân tích nói trên, tôi muốn nêu bật bốn thành phần mới có thể thêm vào công thức.

Thứ nhất, bảo vệ sự ổn định kinh tế vĩ mô. Điều này có nghĩa là sử dụng nhiều hơn sự linh hoạt về tỷ giá hối đoái để giảm nhẹ ảnh hưởng của các cú sốc bên ngoài và giúp tăng quỹ dự trữ quốc tế.

Điều này cũng có nghĩa là tạo ra một cơ chế chính sách tiền tệ mới cho nền kinh tế đang tăng trưởng và phức tạp hơn. Điều đó có thể cuối cùng bao gồm việc sử dụng lạm phát làm chiếc neo danh nghĩa cho chính sách tiền tệ.

Thứ hai, tăng thu cho chính phủ qua việc mở rộng cơ sở thu thuế. Điều này có nghĩa, ví dụ giảm các trường hợp miễn thuế và áp dụng thuế bất động sản. Các biện pháp này sẽ giúp giảm nợ công, hiện đang ở mức khoảng 60 phần trăm GDP và có thể giúp tạo thêm dư địa cho việc điều hành ngân sách nhà nước.

Cần có cái ví công đầy hơn để thúc đẩy đầu tư cơ sở hạ tầng quan trọng như cầu đường và phương tiện giao thông đô thị, đồng thời bảo vệ mức chi cho y tế và giáo dục.

Thứ ba, đẩy mạnh các cải cách ngân hàng thông qua việc giải quyết triệt để di sản của các khoản nợ xấu. Cần có các cải cách pháp lý toàn diện hơn để giải quyết các khoản nợ xấu kết hợp với việc tăng vốn tại các ngân hàng đang hoạt động tốt.

Thông qua việc củng cố các bảng cân đối của ngân hàng, các nhà làm chính sách có thể giúp hỗ trợ tăng trưởng *tín dụng* có chất lượng cao hơn, từ đó dẫn đến tăng trưởng *kinh tế* trung hạn bền vững và an toàn hơn.

Thứ tư, thúc đẩy tăng trưởng mạnh, toàn diện và bền vững hơn. Nói cách khác, tăng kích cỡ của tô phở để đựng được nhiều **Phở** hơn và tất cả mọi người đều cùng hưởng lợi.

Một cách để đạt được mục tiêu này là **thúc đẩy tái cơ cấu các doanh nghiệp nhà nước**, thông qua cải cách quản trị, thoái vốn khỏi các hoạt động ngoài ngành nghề chính và tăng sở hữu tư nhân. Điều này sẽ giúp tăng năng suất lao động chung và tăng trưởng tiềm năng.

Cũng nên nhớ rằng năng suất trong các công ty có vốn đầu tư nước ngoài cao hơn gấp *năm lần* so với các doanh nghiệp nhà nước và các công ty tư nhân trong nước. Điều này giải thích tại sao các công ty có vốn đầu tư nước ngoài chiếm 70 phần trăm tổng xuất khẩu. Điều đó cho thấy chúng ta cần cải thiện thêm rất nhiều.

Một cách khác để thúc đẩy tăng trưởng và nâng cao mức sống về lâu dài là khuyến khích học hỏi và sáng tạo công nghệ. Điều này đòi hỏi đầu tư nhiều hơn vào **nghiên cứu và phát triển**. Đây là lĩnh vực mà mức chi ngân sách của Việt Nam thấp hơn nhiều so với các quốc gia khác.

Việt Nam cũng cần nỗ lực nhiều hơn về vấn đề **giáo dục**. Tôi muốn nói rõ rằng Việt Nam có thể tự hào với mức xếp hạng cao hơn nhiều so với các quốc gia phát triển nhất về ngành khoa học cơ bản, toán, và kỹ năng đọc. Tuy nhiên, mở rộng đào tạo dạy nghề chẳng hạn sẽ là chìa khóa để khắc phục tình trạng thiếu hụt kỹ năng. Việc này cũng sẽ giúp giảm tỷ lệ thanh niên thất nghiệp tương đối cao ở Việt Nam.

Tương tự, Việt Nam có thể tự hào về thành tích giảm **tỷ lệ đói nghèo**, từ gần 60 phần trăm vào năm 1993 xuống còn 13,5 phần trăm hiện nay. Đây là thành tựu xuất sắc xét theo bất kỳ tiêu chuẩn nào. Tuy nhiên vẫn còn sự cách biệt giữa các khu vực thành thị và nông thôn, giữa các thành phố và khu vực nông thôn và giữa các vùng với nhau.

Giảm đói nghèo và bất bình đẳng về thu nhập đòi hỏi phải có cơ sở hạ tầng tốt hơn và dễ tiếp cận giáo dục cũng như y tế hơn. Trên thực tế, các cuộc nghiên cứu của IMF cho thấy các quốc gia đã có thể hạn chế sự **bất bình đẳng** quá mức về thu nhập đều có mức tăng trưởng *nhANH hơn và bền hơn*.

Tôi muốn nêu bật thành tựu khác mà Việt Nam có thể tự hào: mức **chênh lệch giới tính tương đối thấp** của Việt Nam, giúp góp phần thúc đẩy tăng trưởng và phát triển. Nhưng trong quá trình chuyển đổi sang mức thang thu nhập cao hơn, điều rất quan trọng là Việt Nam cần tạo điều kiện nhiều hơn nữa cho phụ nữ, thông qua việc tạo điều kiện cho phụ nữ tham gia nhiều hơn vào lực lượng lao động chính quy và tăng thêm cho họ cơ hội học lên cao hơn.

3. Sự chuyển đổi tiếp theo của các bạn

Vậy *các bạn* có thể làm gì về những điều này? Làm thế nào để *các bạn* trở thành một thành phần quan trọng trong công thức chuyển đổi kinh tế này?

Hãy bắt đầu từ việc chuyển đổi *bản thân bạn* và môi trường của các bạn. Ý tôi là gì?

Hãy nghĩ về tiến bộ công nghệ đáng kinh ngạc mà chúng ta hiện đang chứng kiến trong ngành chế tạo robot, kỹ thuật di truyền, in 3-D, máy tính lượng tử và trí tuệ nhân tạo. Ví dụ, đầu tuần này, nhà vô địch thế giới về Go, một trò chơi truyền thống, đã thua một trận năm hiệp nữa trước máy tính sử dụng một quy trình gọi là "học sâu".

Các bạn ở trong một thế giới nơi các cá nhân, các công ty và tổ chức được đánh giá dựa trên **sự sáng tạo và cải tiến**. Điều quan trọng là cần nắm vững kiến thức về toán, kỹ thuật, tài chính và tất nhiên là cả kinh tế học. Tuy nhiên, tôi cũng khuyến khích các bạn có thêm nhiều trải nghiệm phong phú khác như văn học, nghệ thuật và ngôn ngữ.

Hãy cố gắng sử dụng tất cả các kỹ năng của bạn để tạo ra các sản phẩm và dịch vụ tạo tiếng vang ở chính nơi này và cả ngoài nước. Các ứng dụng điện thoại di động, mạng truyền thông xã hội, thương mại điện tử và phát triển phần mềm và trò chơi: đây chỉ là một số ngành mà các doanh nhân Việt Nam đang bộc lộ năng lực sáng tạo. Các bạn cũng có thể tạo nên dấu ấn của mình.

Các bạn cũng sẽ có cơ hội tạo ra các liên doanh bền vững, có nền tảng vững chắc là sự tin tưởng lẫn nhau và **cách ứng xử hợp đạo đức**. Nghiên cứu mới cho thấy hành vi trái đạo đức có thể trở thành căn bệnh địa phương trong bất kỳ ngành công nghiệp nào có mức độ cạnh tranh cao. Thế nhưng, hành xử đúng đắn mang lại nhiều lợi ích lâu dài. Các bạn có thể giúp thiết lập chuẩn sống đúng đắn cho bản thân và cộng đồng của các bạn.

Kết nối với thế giới

Đồng thời, cộng đồng của các bạn đang kỳ vọng *các bạn* sẽ lãnh đạo để giải quyết một trong các vấn đề toàn cầu cấp bách nhất, đó là **biến đổi khí hậu**. Việt Nam đang gặp các nguy cơ về khí hậu do mật độ dân số và vị trí địa lý. Việt Nam cũng là nơi có các trung tâm đô thị lớn đang phát triển nhanh chóng.

Trên thực tế, chúng ta chắc sẽ thấy mức độ đô thị hóa tăng khủng khiếp nữa ở nhiều nền kinh tế đang phát triển và các nền kinh tế mới nổi trong 15 năm tới. Điều này có thể cần một khoản đầu tư cơ sở hạ tầng toàn cầu lên tới 90 nghìn tỷ Đô-la Mỹ.

Chỉ cần nghĩ về rủi ro nếu khoản đầu tư này không thực hiện đúng cách, ví dụ nếu các khoản đầu tư này tạo ra các hệ thống giao thông và năng lượng sinh ra nhiều khí các-bon ở các siêu đô thị này. Điều này có thể ảnh hưởng nghiêm trọng đến chất lượng đời sống trên hành tinh và cho tất cả chúng ta.

Trên các khía cạnh khác nhau, các bạn có cơ hội trở thành ***công dân toàn cầu***. Hãy kết nối với bạn bè, đồng nghiệp của các bạn trên toàn thế giới để nâng cao nhận thức.

Hãy kết nối với Quỹ Tiền Tệ Quốc Tế. Nhiều người trong số các bạn sẽ biết IMF có chuyên môn tầm cỡ thế giới về các chính sách tài chính, tiền tệ và tài khóa. Tuy nhiên, chúng tôi cũng chú trọng đến cái mà chúng tôi gọi là các vấn đề quan trọng tầm vĩ mô như *biến đổi khí hậu*, giới tính và sự bất bình đẳng.

Tôi khuyến khích các bạn gia nhập IMF để giúp chúng tôi đáp ứng nhu cầu của 188 quốc gia thành viên qua hoạt động nghiên cứu, tư vấn chính sách và hỗ trợ kỹ thuật thực hành. Giúp chúng tôi khuyến khích ổn định tài chính và kinh tế toàn cầu. Đây là *lý do tồn tại* của IMF trong hơn 70 năm qua.

Kết luận

Ở đây trong căn phòng này, tôi nhìn thấy các nhà làm chính sách và các nhà lãnh đạo kinh doanh tương lai. Tôi nhìn thấy một thế hệ sẽ có cơ hội đặc biệt đó là lãnh đạo bước chuyển đổi tiếp theo của Việt Nam. Một triển vọng thật tuyệt vời! Nhưng đó cũng là trách nhiệm to lớn!

Các bạn làm gì khi định hình tương lai của mình? Vào ngày **Tết**, nhiều sinh viên, trong đó có nhiều người ở đây, thường đến **Văn Miếu** xin chữ ông đồ theo ước mơ và nguyện vọng của mình.

Tôi xin chúc năm nay và trong 30 năm tới, các bạn sẽ thành công trong việc tạo ra một công thức chuyển đổi hiệu quả cho bản thân bạn, cho Việt Nam và cho thế giới.

Xin cảm ơn các bạn, *Cảm ơn*.